

Tartu Ülikool  
Sotsiaalteaduste valdkond  
Haridusteaduste instituut  
Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Victoria Zelinski ja Riin Veski

EESTI LASTEAIAJUHTIDE ARUSAAMAD ANDEKAST LAPSEST JA HOIAKUD  
SEOSES ANDEKATE ÕPETAMISEGA  
Bakalaureusetöö

Juhendaja: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2024

## **Kokkuvõte**

### ***Eesti lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest ja hoiakud seoses andekate õpetamisega***

Lõputöö eesmärgiks oli anda ülevaade lasteaiajuhtide arusaamast andekast lapsest, hoiakutest seoses andekate õpetamisega ning hoiakute seostest tööstaažiga. Valim koosnes 60 Eesti lasteaiajuhust. Lõputöö andmeid koguti ankeediga tuginedes Gagné ja Nadeau skaalale “Hoiakud andekate ja nende hariduse kohta”. Andmeanalüüsiks kasutati kombineeritud lähenemist: kirjeldavat statistikat, kvantitatiivset sisuanalüüsi ning korrelatsioonanalüüsi. Tulemustest selgus, et lasteaiajuhid määratlevad andekat last eelkõige kui last, kellel on eakaaslastest kõrgemad võimed. Kõige kõrgemad hinnangud andekate õpetamise suhtes ilmnemid faktoris “andekate vajaduste toetamine” ning kõige madalamad hinnangud ilmnemid faktoris “andekate väljakutsed”. Olulisi seoseid lasteaiajuhtide tööstaaži ning hoiakute vahel ei leitud.

**Võtmesõnad:** andekad lapsed, hoiakud, lasteaiajuhid, tööstaaž

## **Summary**

### ***Estonian kindergarten principals' understandings of gifted children and their attitudes towards teaching gifted children***

The aim of this thesis was to provide an overview of preschool principals' understanding of gifted children, their attitudes towards teaching gifted children, and the relationship of these attitudes with experience. The sample consisted of 60 Estonian preschool principals. Data for the thesis were collected using Gagne and Nadeau's attitude scale "Opinions about the gifted and their education". The study utilized a combined research method: quantitative content analysis and correlation analysis. The results showed that preschool principals primarily define a gifted child as a child with higher abilities than his peers. The highest ratings towards teaching gifted children appeared in the factor "supporting the needs of the gifted," while the lowest ratings were found in the factor "challenges of the gifted." The study did not reveal any correlation between preschool principals' experience and their attitudes.

**Key words:** gifted children, attitudes, preschool principals, experience

## Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Teoreetiline ülevaade.....	4
2.1 Andekuse mõiste ja käsitlus tänapäevases kontekstis.....	4
2.2 Hoiakute mõiste ja nende mõju inimestele.....	6
2.3 Lasteasutuste juhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega ja nende hoiakute seos taustateguritega.....	6
3. Metoodika.....	8
3.1 Valim.....	8
3.2 Andmekogumine.....	9
3.3 Andmeanalüüs.....	10
4. Tulemused.....	11
5. Arutelu.....	13
6. Tänusõnad.....	15
7. Autorsuse kinnitus.....	15
Kasutatud kirjandus.....	17
LISA 1. Andekuse Renzulli-Mönksi mudel	
LISA 2. Ankeet	
LISA 3. Hoiakute skaala faktorid, selgitused ja reliaablused	
LISA 4. Kvantitatiivse sisuanalüüsi pea- ja alamkategoriad	
LISA 5. Seosed hoiakute ja tööstaaži vahel	

## 1. Sissejuhatus

Maailmas väärtustatakse andekaid üha enam ning seda üleilmastumise tõttu eriti just väikerahvaste puhul (Haridus- ja teadusministeerium, 2023). Seega on andekus olulisel kohal ka Eesti jätkusuutlikkuse püsimisel. Laste annete varajast märkamist peetakse oluliseks, kuid lastele pakutav toetus sõltub suuresti neid ümbritsevate täiskasvanute hoiakutest, teadmistest ja ressursidest (Haridus- ja teadusministeerium, 2023). Varasematest uurimustest tuleb välja, et andekatele toe pakkumiseks jääb puudu teadlikkusest, ajast ja rahast (Haridus- ja teadusministeerium, 2023; Kaya, 2020). Lisaks välja toodud uurimustele valmis Haridus- ja Teadusministeeriumi noorte- ja andepoliitika osakonna poolt “Annete märkamise ja toetamise tegevuskava aastaks 2022-2027” (2023).

See, kas andekatele pakutakse vajalikku toetust ja võimetekohast haridust, on suuresti mõjutatud täiskasvanute hoiakutest ja suhtumisest andekusse (Nordström, 2022; Kaya, 2020). 3-6 aastastest Eesti lastest 90% veedavad suure osa oma ajast koolieelses lasteasutuses (Statistikaamet, 2022) ning seetõttu on koolieelsetes asutustest töötavate täiskasvanute hoiakud olulised andekate laste jaoks sobivate tingimuste loomiseks (Laine *et al*, 2019). Lasteasutuse juhi pühendumus ja hoiakud andekate töötamise suhtes mõjutavad ka lapsevanemate ja õpetajate hoiakuid. Seega on lasteaiajuhil eeskujuna oluline roll (Ivarsson, 2023). Varasemate uurimuste põhjal ei saa lasteaiajuhtide hoiakute kohta piisavat ülevaadet, kuna sel teemal uurimusi on vähe tehtud. Seni on uurimused peamiselt keskendunud õpetajate hoiakutele (Akgül, 2021; Kaya, 2020; Ojalill, 2020; Pilipenko, 2023). Hoiakuid mõjutavad kõige enam õpetajate varasemad teadmised (Sahin, 2021). Rootsis tehtud uuringus (Nordström, 2022) rõhutati, et oluline on uurida lasteasutuse juhtide arusaamu andekusest, sest nende vastutada on lasteasutuste õppekavade ja kavandatud tegevuste elluviimiseks sobilike tingimuste loomine. Lasteaiaaliste laste puhul on ümbritsevate täiskasvanute hoiakud olulised andekuse varajaseks tuvastamiseks ja andekusega kaasneva võivate probleemide vältimiseks (Lepp, 2016). Seetõttu on oluline anda ülevaade lasteaiajuhtide arusaamadest andekast lapsest ja nende hoiakutest seoses andekate õpetamisega.

## 2. Teoreetiline ülevaade

### 2.1 Andekuse mõiste ja käsitlus tänapäevases kontekstis

Universaalset andekuse definitsiooni välja töötatud ei ole (Haridus- ja teadusministeerium, 2023). Andekuse definitsioon sõltub suuresti sellest, missuguste kriteeriumide alusel hinnangut antakse ning missugustel eesmärkidel andekust määratleda soovitakse.

Haridusvaldkonnas on andekuse defineerimine oluline laste individuaalsuse ja arengu toetamiseks (Sepp, 2011). 2023. aastal loodud “Annete märkamise ja toetamise tegevuskavas 2022-2027” on öeldud, et lapse andekus võib avalduda mitmel erineval moel: produktiivsuse märkimisväärses erinevuses või jõudluses, võimete arengus ja/või kõrgetes tulemustes, originaalsuses ühe või mitme valdkonna kaudu ning seda võrreldes sarnases keskkonnas viibivate eakaaslastega (Haridus- ja teadusministeerium, 2023).

Nüüdisaegse teaduskirjanduse peamiseks seisukohaks on andekuse nägemine arengulise protsessina (Haridus- ja teadusministeerium, 2023). Andekuse arengulises protsessis on esmatähtis roll potentsiaalil, hilisemas staadiumis on andekuse mõõdupuuks saavutused ning annetele antakse hinnang silmapaistvuse põhjal (Subotnik *et al.*, 2011). Andekuse nägemist arengulise protsessina toetab ka Dwecki teoorias välja toodud mõtteviisi mõju suhtumisel võimetele ja andekusse. Carol Dweck on mõtteviisid jaotanud kaheks: juurdekasvuuskumus ja jäävususkumus. Juurdekasvuuskumus on veendumus vaimsete võimete arendatavuses ning jäävususkumus veendumus vaimse võimekuse sünnipärasuses ja muutumatuses (Dweck & Yeager, 2021).

Õpetajatel on märkimisväärne roll õppijate uskumuse mõjutamisel selles suunas, et pingutuse kaudu on võimalik oma võimeid arendada. Dweck on head õpetajat kirjeldanud kui õpetajat, kes usub võimete ja andekuse arendamisesse (Laine *et al.*, 2016). Lisaks on ka Howard Gardner 1983. aastal esitanud multiintelligentsuse teooria, kus väidab, et iga inimene võib olla eri valdkondades andekas ja inimesel on võime arendada suhteliselt kõiki enda intelligentsuse valdkondi. Gardneri arvates ei olnud inimestel ühte üldvõimekust, vaid ta eristas üheksat üksteisest sõltumatut vaimset võimekust (Danaci & Dümenci, 2022).

Kuna ühtset definitsiooni andekuse kohta pole, siis kasutatakse andekuse olemuse selgitamiseks erinevaid mudeleid (Serbak, 2019). Sageli kasutatav mudel nüüdisaegses andekuspedagoogikas on Renzulli nn “kolme ringi mudel”, kus on andekuse avaldumiseks olulisel kohal inimese kõrge üld- ja/või erivõimed, loovus ja samaväärsed on ka motivatsioon ja pühendumus (Sepp, 2010). Hollandist pärit andekuse uurija Mönks lisas

Renzulli mudelile andekuse arengut mõjutavad tegurid ehk kool, kaaslased ja perekond (vt lisa 1). Andekuse ühtne definitsioon on vajalik selleks, et oleks võimalik luua lastele just sellised haridusprogrammid ja erinevad õppekavade võimalused, et lapsi õigel ajal toetada ja kaasa aidata andekuse arengule (Bildiren, 2020; Saul *et al.*, 2007; Serbak, 2019). Samas on üheselt defineerimist peetud sildistamiseks, mis võib tuua kaasa eelarvamusi ja muuta inimeste suhtumist andekatesse (Smedsrud, 2020). Erinevaid andekuse määratlemise ideoloogiaid ja mudeleid on ajaga lisandunud, mis viitab sellele, et andekus on mitmetähenduslik sotsiaalne konstruktsioon (Nordström, 2022). Mõiste erinevad tähendused on omakorda toonud kaasa andekuse ja andekate laste erineva käsitlemise praktikas (Smedsrud, 2020).

## 2.2 Hoiakute mõiste ja nende mõju inimestele

DeFleur ja Westie löid hoiaku teadusliku kontseptsiooni, mis on levinud kui spetsiifiline reageerimise viis või vastamise vorm mingile kindlale sotsiaalsetele objektile või objektidele. Hoiakud kujunevad enamjaolt välja olenevalt sellest, missuguses keskkonnas üles on kasvatatud ja missuguseid hoiakuid selles keskkonnas erinevate sotsiaalsete objektide suhtes õigeks peeti (Alexander, 1966). Eesti keele seletavas sõnaraamatus on mõistet hoiak (ingl k *attitude*) defineeritud kui kellesegi või millesegi suhtumislaadi või kellegi käitumise laadi (EKI, 2009).

Varasemalt on välja toodud, et hoiakud ja käitumine ei ole omavahel seotud (Frymier & Nadler, 2017). Tugevama hoiakute ja käitumise seoseni hakati jõudma siis, kui uurimustes alustati hoiakute ja käitumiste spetsiifilisemat mõõtmist. Olenevalt sellest, kuidas inimese hoiak on välja kujunenud, võib see mõjutada tema käitumist. Kui hoiak millegi/kellegi suhtes on kujunenud otseses kokkupuutes olles, on suurem tõenäosus, et see mõjutab inimese käitumist (Frymier & Nadler, 2017). Hoiak mõjutab käitumist olenevalt selle selgusest ja tugevusest. Kui inimesel ei ole välja kujunenud selget hoiakut, on väiksem tõenäosus, et ta vastavalt sellele käitub (Yuan *et al.*, 2023).

## 2.3 Lasteasutuste juhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega ja nende hoiakute seos taustateguritega

### ***Lasteaiajuhtide ja koolijuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega***

Lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega on olulised (Nordström, 2022), kuid nende hoiakute kohta on tehtud üksikuid uurimusi. Haridusasutuse juhid vastutavad

õppekavade rakendamise, õpetajatele piisavate ressursside tagamise, vastava täiendusõppe võimaldamise ja lastele pakutava hariduse eest (Ferrara, 2018; Ivarsson 2023; Nordström, 2022). Juhi efektiivsust andekate vajadustele vastavate tingimuste pakkumiseks mõjutab see, kuidas juht andekust ja andekate haridust määratleb (Zoubi, 2018). Seetõttu on oluline uurida ka lasteasutuse juhtide arusaama andekusest, et suurendada teadmisi andekate laste toetamist võimaldavatest ja takistavatest teguritest (Nordström, 2022).

Rootsis läbiviidud uuringust (Ivarsson, 2023) selgus, et kolmandik uuringus osalenud lasteasutuse juhtidest ei osanud võtta seisukohta andekate ja nende hariduse kohta ning valisid skaalal neutraalse vastuse. Sellest tehti järeldus, et neil puuduvad algteadmised andekate kohta. Juhtide teadmatus andekate kohta on murettekitav, kuna nende informeeritus andekate ja nende hariduse kohta on hädavajalik, et luua vajalikud tingimused haridusasutuses, mis on andekatele tõhusad ja kaasavad (Ivarsson, 2023). Kuna lasteaiajuhtide hoiakute kohta seoses tööga andekatega on tehtud vähe uurimusi, tutvustatakse järgnevalt ka koolijuhtide sellekohaste hoiakute kohta tehtud uurimusi.

2024. aastal koolijuhtide seas läbi viidud uurimuses selgus, et koolijuhtide arvates on andekaid toetavate programmide edasiarendamine vajalik ning juhid olid andekatega töötamisest teadlikud. Küll aga lisasid mitmed koolijuhid, et andekatele sobivate programmide tagamine on ressursside puudulikkuse tõttu väga keeruline (Geesa & Stith, 2024). Cumming (2015) viis läbi uurimuse koolijuhtide seas, kelle haridusasutuses pakutakse andekatele eri haridusprogramme. Uurimusest selgus, et kõik koolijuhid toetavad oma kooli õpetajate koolitamist andekate valdkonnas. Lisaks tuli välja, et koolijuhid hindavad õpetajate arvamust selles osas, missugust tuge andekatele pakkuda ning toetuvad õpetajate jagatud teadmistele ja strateegiatele.

### ***Hoiakute seosed tööstaažiga***

Varasemates uurimustes (Krijan & Borič, 2015; Tomlinson, 1995) on toodud välja õpetajate hoiakuid andekate õpetamise suhtes ja nende seoseid staažiga ning on jõutud kahetiste järeldusteni. On leitud, et algajad õpetajad suhtuvad andekatesse positiivsemalt kui nende kogenumad kolleegid (Krijan & Borič, 2015). Tomlinson (1995) on aga välja toonud, et algajad õpetajad keskenduvad esimestel õpetamise aastatel pigem iseenda kujunemisele õpetajana ja alles hilisematel aastatel keskenduvad rohkem lastele. Seejuures ei pruugi pikema staažiga õpetajad omada rohkem teadmisi andekatega töötamiseks, sest õpetamiskogemus ei tähenda ilmingimata kogemusi andekatega töötamise osas. Laine jt

(2019) on välja toonud, et algajatel õpetajatel on andekate õppetöö diferentseerimise suhtes pigem positiivsemad hoiakud ja nad toetavad individualiseerimist.

Eesti hariduspoliitikas väärtustatakse üha enam andeka õppija eripärade toetamist (Sepp, 2021). Eesti õpetajate seas läbi viidud uurimuste põhjal võib öelda, et lasteaiaõpetajad peavad annete varajast märkamist küll oluliseks, kuid annete arengu toetamise praktika sõltub sellest, missugused on õpetajate hoiakud, teadmised ja ressursid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2023). Andekusel ühtset definitsiooni ei ole (Haridus- ja Teadusministeerium, 2023). See, kuidas andekust mõistetakse, sõltub õppeasutuse väärtustest ja prioriteetidest (Sepp, 2021). Õppeasutuse väärtuse ja prioriteetide kujundamisel on suurimaks mõjutajaks ja eeskujuks õppeasutuse juht (Cumming, 2015). Varasemad uuringud on tehtud enamasti kooliõpetajate, lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakutest (Akgül, 2021; Kaya, 2020; Ojalill, 2020; Pilipenko, 2023). Kuna lasteaiajuhi tööülesanded erinevad õpetajate tööülesannetest, ei pruugi saadud tulemused kehtida lasteaiajuhtide kohta. Seega on oluline saada teada ka lasteaiajuhtide arusaamast ja hoiakutest.

Sellest lähtuvalt on bakalaureusetöö eesmärgiks anda ülevaade lasteaiajuhtide arusaamast andekast lapsest, hoiakutest seoses tööga andekatega ning hoiakute seostest tööstaažiga.

Uurimistöö eesmärgist lähtuvalt sõnastasime kolm uurimisküsimust:

1. Millised on lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest?
2. Millised on lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega?
3. Kuidas on lasteaiajuhi tööstaaž seotud hoiakutega seoses andekate õpetamisega?

### 3. Metoodika

Bakalaureusetöö puhul on tegemist kombineeritud uurimisviisiga, mis sisaldab nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse lähenemise elemente (Creswell & Creswell, 2018). Kombineeritud uurimisviis võimaldas kvantitatiivselt koguda vastajate hinnanguid andekate õpetamisega seoses ja kvalitatiivselt avatud küsimuste kaudu mõista, kuidas lasteaiajuhid andekusest aru saavad.

### 3.1 Valim

Uurimuses kasutati sihipärast valimit - kõik uuritavad valiti lähtuvalt uurimisküsimustest ja lähtudes kindlast kriteeriumist, milleks oli vastaja kuulumine Eesti lasteaiajuhtide hulka. Esmalt saadeti üleskutse uurimuses osaleda ja küsimustik kõikidele 111 Lõuna-Eesti lasteaiajuhtidele (Tartumaa, Jõgevamaa, Põlvamaa, Valgamaa, Võrumaa ja Viljandimaa lasteaiajuhitud). Meiliaadressid leiti lasteaedade kodulehtedelt. Valimi suuruseks kavandati 60-70 vastajat. Kuna vastasid vaid 39 lasteaiajuhti, siis laiendati piirkonda. Loosi teel osutusid valituks järgnevad maakonnad: Pärnu, Järva, Rapla, Lääne, Hiiu ja Saare.

Vastused saadi kokku 60 lasteaiajuhilt, kellest kaks olid meessoost. Vastanute vanus oli vahemikus 27 kuni 75 aastat, keskmiselt 52 aastat ( $SD=10,26$ ). Vastanute seas oli lühim tööstaaž lasteaiajuhina 1 aasta ning pikim 50 aastat, keskmine oli 7 aastat ( $SD=11,10$ ). Vastanutest 72% on saanud koolitust või on ise ennast andekate teemal täiendanud ja 28% ei ole selles valdkonnas koolitust saanud.

### 3.2 Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati ankeeti (vt lisa 2), mille koostamisel tugineti 1991 a. Gagné ja Nadeau välja töötatud hoiakute skaalale andekate õpilaste suhtes *Opinions About the Gifted and Their Education Questionnaire* (Krijan & Borić, 2015; Tirri *et al.*, 2014). Kuna seda ankeeti on varasemalt juba tõlgitud ja katsetatud Eestis nii lasteaiaõpetajate ja koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala tudengite (Ojalill, 2020) kui ka põhikooli kolmanda kooliastme õpetajatega (Pilipenko, 2023), siis tugineti antud töö koostamisel omakorda nendes töödes kasutatud ankeetidele. Ankeeti kohandati töö eesmärgist lähtuvalt - väited sõnastati ümber oma sihtrühmale vastavaks ning lisati juurde küsimus tööstaaži kohta.

Küsimustik koosnes 12 osast. Selleks, et teada saada, kuidas vastajad andekat last määratlevad, algas küsimustik kahe avatud küsimusega. Järgnes 33 väidet, kus vastajatel tuli väiteid hinnata Likerti 5-palli skaalal (vastusega "1" - ei nõustu üldse kuni "5" - nõustun täielikult). Lähtuti originaalküsimustiku 33 väitest ning võeti lisaks kaks Pilipenko (2023) lõputöös kasutatud väidet (*inimesed sünnivad andekatena, andekaks ei saa kujuneda; kõik lapsed võiksid olla andekad, kui neil oleks andekust toetav kasvukeskkond*). Lisaks sõnastati originaalküsimustiku esimene väide Ojalille lõputööle (2020) tuginedes ümber neljaks erinevaks väiteks. Originaalküsimustiku väide "*meie lasteaed peaks võimaldama andekatele lastele järgmist spetsiaalset haridusteenust: haridusprogrammides/projektides/huviringides osalemist*" kohandati käesolevale tööle sobivaks ning selle väite põhjal koostati kaks eraldi

väidet (*lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama haridusprogrammides osalemist; lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama huviringides osalemist*). Küsimustiku lõpus esitati kolm taustaküsimust, et selgitada välja vastanute sugu, vanus ja tööstaaž.

Andmeid koguti alates 2023. aasta detsembrist kuni 2024. aasta veebruarini veebikeskkonnas *Google Forms* täidetava küsitlusega (vt lisa 2). Küsimustiku pöördumises selgitati töö eesmärki, vastamise vabatahtlikkust, vastuste anonüümsust ning lisaks lubati töö kaitsmise järel soovi korral esitada ka saadud tulemused. Vastamiseks anti kolm nädalat ning kuna selle aja möödudes ei saadud soovitud valimi arvu täis, saadeti meeldetuletuskiri ja pikendati tähtaega ühe nädala võrra. Sama tegevust korraldati veel kaks korda. Kogutud andmeid kasutati ainult käesoleva uurimuse raames ning andmete töötlemisel ja esitlemisel tagati vastanute konfidentsiaalsus.

### 3.3 Andmeanalüüs

Esimene uurimisküsimuse vastuste analüüsimiseks kasutati kvantitatiivset sisuanalüüsi. See on andmeanalüüs, kus koodid, kategooriad ja nende nimed tuletatakse konkreetsetest andmetest ja neid ei ole eelnevalt määratletud ning teksti sisu on võimalik esitada numbriliste väärtustega (Kalmus *et al.*, 2015). Küsimuse avatud vastused korrastati ja kodeeriti kasutades *QCAmap.org* tarkvara. Esmalt vastused kodeeriti, seejärel koodid ühendati sisu sarnasuse alusel alamkategooriateks ning alamkategooriatest moodustati samuti sisu sarnasuse alusel peakategooriad.

Teisele uurimisküsimusele vastuse saamiseks korrastati esmalt andmed programmis *MS Excel* ja järgnevalt analüüsiti andmetöötlusprogrammis *JASP* 0.18.3.0. Andmete analüüsimises kasutati kirjeldavat statistikat (koondkeskmised, standardhälve, protsendid). Kuna Gagné ja Nadeau (1991, viidatud Krijan & Borič, 2015) loodud kategooriatele tuginedes olid väidete reliaablused madalad, otsustati võtta väidete rühmitamisel aluseks Ojala ja Nurme (2024) magistr töö raames tehtud faktoranalüüs. Faktoranalüüs koosnes üheksast faktorist (Ojala & Nurm, 2024, vt lisa 3).

Reliaabluse tõstmiseks jätsid Ojala ja Nurm (2024) välja kolm väidet erinevatest faktoritest. Lisaks jäeti käesoleva töö tulemuste reliaabluse tõstmiseks faktorist “andekate vajaduste toetamine” välja väide “*lapsevanemal on suur vastutus lapse annete arendamise ees*”. Faktorist “võimete alusel rühmitamise vastuväited” jäeti reliaabluse tõstmiseks välja väide “*kõik lapsed võiksid olla andekad, kui neil oleks andekust toetav kasvukeskkond*”. Lisaks jäeti faktorist “andekate vajaduste ignoreerimine” välja väide: “*lasteaedades*

ignoreeritakse tihtipeale andekate laste hariduslikke erivajadusi (nt vajadus õppe mitmekesistamiseks, vajadus õppe kiirendamiseks)”. Reliaabluse kirjeldamiseks arvutati iga faktori väidete alusel Cronbachi alfa. Samadesse kategooriatesse kuuluvate väidete kohta arvutati koondkeskmised ja standardhälve. Skooride vahemikud hoiakute puhul olid järgmised: 4-5 tähendab väga positiivset hoiakut; 3,24 – 3,9 tähendab positiivset hoiakut; 2,75 – 3,25 tähendab ambivalentset hoiakut; 2-2,74 tähendab negatiivset hoiakut; alla 2 tähendab väga negatiivset hoiakut (Gagné & Nadeau 1991, viidatud Krijan & Borič, 2015).

Kolmanda uurimisküsimuse jaoks kasutati Pearsoni korrelatsioonanalüüsi. Korrelatsioonianalüüsi abil leiti lasteaiajuhtide hoiakute seosed staažiga (vt lisa 5). Seose tugevuse hindamisel tugineti järgnevale vahemikele: koefitsient 0,1-0,3 tähistas nõrka seost, koefitsient 0,4-0,6 tähistas keskmise tugevusega seost, koefitsient 0,7 ja suurem tähistas tugevat seost (Dancey & Reidy, 2017).

## 4. Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade lasteaiajuhtide arusaamast andekast lapsest, hoiakutest seoses tööga andekatega ning hoiakute seostest tööstaažiga. Alljärgnevalt antakse ülevaade tulemustest uurimisküsimuste järjekorras. Mõne kategooria alla kuuluvate väidete ilmestamiseks on kaldkirjas välja toodud tsitaat. Alamkategooriate juures on esitatud ka sagedused, kui mitme juhi vastused selle alla kuulusid.

Esimesele uurimisküsimusele **“Millised on lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest?”** vastuse saamiseks analüüsiti avatud küsimuse vastuseid kvantitatiivse sisuanalüüsiga ning leiti kategooriad (vt lisa 4). Vastuste põhjal tekkis neli peakategooriat: kõrged võimed, erihuviga andekas laps, annete arenguks kohandatud keskkond ja loovus.

Esimese peakategooria **“kõrged võimed”** vastused moodustasid viis alamkategooriat. Kõige enam (47 korral) esines määratlusi, mis koondusid alamkategooriasse “keskmisest võimekam”. Eelkõige peeti silmas last, kes on oma eakaaslastest võimekam. 10 korral esines määratlusi, mis koondusid alamkategooriasse “spetsiifiline andekus”. Siin rõhutasid vastajad, et laps on teistest võimekam ühes spetsiifilises valdkonnas. Samuti 10 korda esines määratlusi, mis koondusid alamkategooriasse “erinev ja eriline”. Selle alamkategooria all peeti eelkõige silmas last, kes paistab silma mingi erilise oskusega, spetsiifilist oskust vastajad välja ei toonud. Ühel korral mainiti antud kategoorias ka andekust kui hariduslikku erivajadust.

Alamkategoriasse “õppimine kergem” koondus 9 vastust. Vastustes kirjeldati eelkõige last, kes on kiire taibuga ja kelle jaoks on teadmiste omandamine eakaaslastega võrreldes lihtsam. Kõige vähem (4 korral) esines määratlusi, mis kuulusid alamkategoriasse “mitmel alal andekas”. Siin peeti silmas last, kes on andekas mitmes erinevas valdkonnas.

Teiseks peakategooriaks kujunes “**erihuviga andekas laps**”, mille alla koondus 9 määratlust. Vastuste all peeti silmas teadmishimulist ja uudishimulikku ning paljudest teemadest huvituvat last. Lisaks toodi välja andekuse avaldumine sõltuvalt lapse huvidest.

*Andekus avaldub individuaalselt ja see võib ilmned a erineval viisil sõltuvalt lapse huvialadest ja võimetest.*

Kolmanda peakategooria “**loovus**” alla koondus samuti 9 vastaja määratlust. Siin määratleti andekat kui last, kes on käeliselt tugev ning erinevates olukordades loov.

*Laps, kes suudab loovalt lahendada erinevaid probleeme ning mõelda välja ideid, olles neid valmis ka rakendada.*

Neljanda peakategooria “**annete arenguks kohandatud keskkond**” alla koondusid kuue vastaja määratlused. Siin määratleti andekat last kui lisatoe vajadusega last. Vastustes peeti silmas last, kes vajab eakaaslastest erinevat lähenemist, mis oleks tema andekusele vastav, tema andekust realiseeriv ja väljakutseid pakkuv.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lasteaiajuhid määratlesid andekat last eelkõige kui last, kellel on eakaaslasest kõrgemad võimed. Kõrgemate võimete all peeti kõige enam silmas lapsi, kellel on spetsiifiline andekus mingis valdkonnas või lapsi, kes paistavad silma mingi erilise oskusega. Lisaks määratlesid lasteaiajuhid andekat last veel kui last, kellel on erihuvid, kes on loov ja kelle arengu soodustamiseks on vajalik keskkonna kohandamine.

Teises uurimisküsimuses “**Millised on lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega?**” antakse ülevaade lasteaiajuhtide hoiakutest seoses andekate õpetamisega (vt tabel 3). Faktormudel koosnes üheksast faktorist (Ojala & Nurm, 2024, vt lisa 3). Kõige kõrgemad hinnangud seoses hoiakutega ilmn sid faktoris “andekate vajaduste toetamine”, mis näitab positiivset hoiakut andekate toetamise suhtes. Järgnesid hinnangud faktoris “individuaalsete vajaduste toetamine”, mis näitab positiivset hoiakut individuaalsete vajaduste toetamise suhtes. Pingereas eelviimasel kohal oli faktor “võimete alusel rühmitamine ja õppe kiirendamine”, mis väljendab positiivset hoiakut andekate rühmitamise ja õppe kiirendamise suhtes. Kõige madalamad hinnangud ilmn sid faktoris “andekate väljakutsed”, mis väljendab lasteaiajuhtide teadlikkust negatiivsest suhtumisest andekatesse nende eakaaslaste ja õpetajate poolt. Kahe kõige kõrgema hinnanguga faktorite puhul olid koondkesmised üle 4,0 ja kahe kõige madalama hinnanguga faktori puhul alla 2,5 (vt tabel 3).

**Tabel 3.** Lasteiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega: hoiakute miinimumid, maksimumid, koondkeskmised ja standardhälve faktorite kaupa.

Faktorid	Min	Max	M	SD
Andekate vajaduste toetamine	1	5	4,33	0,91
Individuaalsete vajaduste toetamine	1	5	4,13	1,05
Õppe kiirendamise vastuväited	1	5	3,52	1,06
Võimete alusel rühmitamise vastuväited	1	5	3,30	1,33
Andekate vajaduste ignoreerimine	1	5	2,84	1,32
Vajadus toetada õpi- ja käitumisraskustega lapsi	1	5	2,84	1,41
Elitaarsuse tekkimine	1	5	2,81	1,24
Võimete alusel rühmitamine ja õppe kiirendamine	1	5	2,46	1,08
Andekate väljakutsed	1	5	2,39	1,08

*Märkused.* M - koondkeskmised; Min - miinimum; Max - maksimum; SD - standardhälve.

Bakalaureusetöö kolmandale uurimisküsimusele **“Kuidas on lasteiajuhi tööstaaž seotud hoiakutega seoses andekate õpetamisega?”** vastamiseks leiti seosed lasteiajuhtide hoiakute faktorite ja tööstaaži vahel. Mitte ühegi faktori ja tööstaaži vahel ei ilmnenud statistiliselt olulist seost - p-väärtused olid suuremad kui 0,05 (vt lisa 5).

## 5. Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli anda ülevaade lasteiajuhtide arusaamast andekast lapsest, hoiakutest seoses tööga andekatega ning hoiakute seostest tööstaažiga. Käesolevas peatükis arutletakse saadud tulemuste üle ja kõrvutatakse neid varem tehtud uuringute kui ka töös esitatud teooriaga.

Bakalaureusetöö esimese uurimisküsimuse **“Millised on lasteiajuhtide arusaamad andekast lapsest?”** vastusena saab öelda, et lasteiajuhtide jaoks on andekas laps eelkõige laps, kellel on eakaaslastest kõrgemad võimed või erihuvi mingi valdkonna/tegevuse osas. Lisaks pidasid lasteiajuhid andeka lapse all silmas ka last, kelle annete arenguks on vajalik keskkonda kohandada ning kes on käeliselt tugev ja erinevates olukordades loov. Välja

kujunenud peakategooriad “kõrged võimed” ja “loovus” ühtivad Renzulli mudelis välja toodud andekuse komponentidega (Sepp, 2010). Lasteaiajuhtide arusaam sarnaneb Haridus- ja Teadusministeeriumi (2023) loodud tegevuskavas oleva kirjeldusega, kus on samuti välja toodud andeka lapse võimete areng ja kõrged tulemused ja originaalsus ühes või mitmes valdkonnas ning seda võrreldes sarnases keskkonnas viibivate eakaaslastega. Subotnik jt (2011) on samuti andekuse puhul välja toonud kõrged saavutused ja silmapaistvuse. Inimese võime olla andekas erinevates valdkondades on välja tulnud ka Gardneri 1983. aastal loodud multiintelligentsuse teoorias (Danaci & Dümenci, 2022). Seega võib järeldada, et käesolevas uurimuses osalenud lasteaiajuhtide välja toodud aspektid andekast lapsest sarnanevad tänapäevase andekuse käsitlusega. Vastajad tõid andekusest välja erinevaid aspekte, millest saab järeldada, et et uurimuses osalenud lasteaiajuhid on teadlikud andekuse määratlusest.

Teise uurimisküsimuse “**Millised on lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega?**” vastuseks saab öelda, et lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega on neljas faktoris väga positiivsed (*andekate vajaduste toetamine, individuaalsete vajaduste toetamine*) või positiivsed (*õppe kiirendamise vastuväited, võimete alusel rühmitamise vastuväited*). Selle põhjal võib järeldada, et lasteaiajuhtide hoiakud on väga positiivsed andekate ja nende individuaalsete vajaduste toetamise suhtes. Koolijuhtide seas läbi viidud uurimusest on samuti selgunud, et juhid peavad oluliseks andekaid toetavate programmide edasiarendamist (Geesa & Stith, 2024). Samas on hiljuti valminud haridus- ja teadusministeeriumi andekate tegevuskavas (2023) välja toodud, et andekatele toe pakkumiseks jääb puudu teadlikkusest, ajast ja rahast. Kaya (2020) on samuti välja toonud, et põhitähelepanu läheb õpetamisel õpi- ja käitumisraskustega lastele. See näitab, et lasteaiajuhid peavad andekate toetamist oluliseks ja soovivad seda teha, aga see võib jääda ressursside puudumise taha. Seejuures on lasteaiajuhtide hoiakud andekate rühmitamise ja nende jaoks õppe kiirendamise suhtes negatiivsed. Kolme faktori puhul on lasteaiajuhtide hoiakud neutraalsed (*andekate vajaduste ignoreerimine, vajadus toetada õpi- ja käitumisraskustega lapsi, elitaarsuse tekkimine*). Sarnane tulemus ilmnes ka Ivarssoni (2023) uurimuses, milles selgus, et kolmandik uuringus osalenud lasteasutuse juhtidest ei osanud võtta seisukohta andekate ja nende hariduse kohta. Kahe faktori puhul ilmneseid lasteaiajuhtide negatiivsed hoiakud (*võimete alusel rühmitamine ja õppe kiirendamine, andekate väljakutsed*), mille põhjal võib samuti järeldada, et lasteaiajuhtide hoiakud andekat rühmitamise ja õppe kiirendamise suhtes on negatiivsed. Lisaks näitab negatiivne hoiak faktori “andekate väljakutsed” suhtes lasteaiajuhtide teadmatust negatiivsest suhtumisest

andekatesse. Varasemad uurimused kirjeldavad peamiselt koolijuhtide hoiakuid ning seetõttu on keeruline usaldusväärseid järeldusi teha.

Kolmanda uurimisküsimuse **“Kuidas on lasteaiajuhi tööstaaž seotud hoiakutega seoses andekate õpetamisega?”** tulemusena ei ilmnenu ühegi hoiaku faktori ja tööstaaži vahel statistiliselt olulisi seoseid. Sellest erineva järelduseni jõudsid Laine jt (2019), kelle uurimuses selgus, et algajatel õpetajatel on andekate õppetöö diferentseerimise suhtes pigem positiivsemad hoiakud ja nad toetavad individualiseerimist. Samas on Krijan ja Borič (2015) jõudnud järelduseni, et algajad õpetajad suhtuvad andekatesse positiivsemalt kui nende kogenumad kolleegid. See, et antud töös ühegi hoiakute faktori ja juhi tööstaaži vahel ei ilmnenu statistiliselt olulisi seoseid, võib olla tingitud sellest, et pikaajaline staaž ei pruugi tähendada teadlikkust ja kogemust andekate õpetamise valdkonnas. Käesoleva uurimuse ning varasemate uurimuste seisukohad on erinevad ning sellest võib järeldada, et hoiakud sõltuvad ka valimigrupist. Kuna varasemad uurimused on läbi viidud õpetajate seas, ei pruugi tehtud järeldused laieneda ka lasteaiajuhtidele.

Uurimuse tugevuseks on teema aktuaalsus ning kasutatud allikate ajakohasus. Kuna varasemalt ei ole Eestis lasteaiajuhtide valimit sellisel eesmärgil uuritud, annab käesolev uurimus informatsiooni lasteaiajuhtide hoiakute kohta. Samas on varasemate sarnaste uurimuste puudumine ka töö kitsaskohaks, sest uurimuste nappuse tõttu on keeruline luua seoseid varasemate tulemustega ning teha selle põhjal järeldusi. Lisaks esines olenemata väidete välja jätmisest ja uue faktormudeli kasutamisest siiski kolme faktori puhul madal reliaablus, nendest kahe väärtused olid kehvad (väiksemad kui 0,5).

Töö tulemusi on võimalik rakendada haridusvaldkonnas andekuse valdkonna olulisuse esiletõstmiseks. Seejuures võiks tulevastes uurimustes keskenduda nendele lasteaia juhtidele, kelle lasteaias andekuse toetamisega rohkem tegeletakse ning võrrelda nende hoiakuid üldise lasteaiajuhtide valimigrupiga. Lisaks on oluline lasteaiajuhtide teadlikkuse tõstmine andekuse valdkonnas, et vältida teadmatusel tingitud negatiivsete hoiakute tekkimist ja arendada neid positiivses suunas.

## 6. Tänuõnad

Täname oma juhendajat Merle Taimalu, kelle toetaval juhendamisel see töö valmis. Samuti täname kõiki lasteaiajuhte, kes olid nõus uurimuses osalema ja aitasid sellega kaasa meie bakalaureusetöö valmimisele. Oleme teineteisele väga tänulikud, kuna olime kogu õpingute

jooksul teineteise suhtes mõistvad, toetavad ja andsime üksteisele motivatsiooni lõpuni pingutada.

## 7. Autorsuse kinnitus

*Käesolev lõputöö on koostatud kahe autori koostöös - kõik peatükid valmisid ühise panusena ning mõlemad autorid panustasid kõigis töö etappides võrdväärselt. Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud välja korrektselt teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.*

/allkirjastatud digitaalselt/

Riin Veski ja Victoria Zelinski

## Kasutatud kirjandus

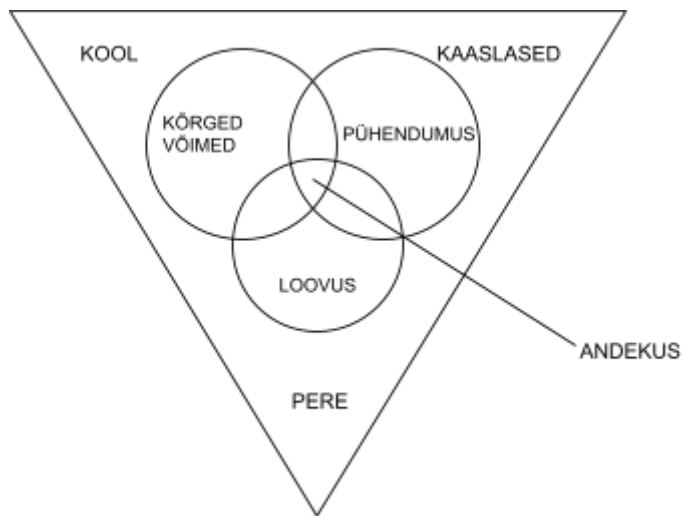
- Akgül, G. (2021). Teachers' metaphors and views about gifted students and their education. *Gifted Education International*, 37(3), 273-289.  
<https://doi.org/10.1177/0261429421988927>
- Alexander, N. C. (1966). "Attitude As a Scientific Concept." *Social Forces*, 45(2), 278–281.  
<https://doi.org/10.2307/2574399>.
- Bildiren, A., Gür, G., Sagkal, A. S., Özdemir, Y. (2020). The Perceptions of the Preschool Teachers Regarding Identification and Education of Gifted Children. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*. Vol: 21, No: 2, Page No: 329-356.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design. Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 5th Edition. *Chapter one. The Three Approaches to Research*. Sage Publications, Inc.  
[https://spada.uns.ac.id/pluginfile.php/510378/mod\\_resource/content/1/creswell.pdf](https://spada.uns.ac.id/pluginfile.php/510378/mod_resource/content/1/creswell.pdf)
- Cumming, I. (2015). Principals' Perceptions on Educating Elementary Students who are Gifted. [Doctoral dissertation, University of Central Florida]. Electronic Thesis and Dissertations.  
<https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2361&context=etd>
- Danaci, Ö, M., & Dümenci, B. S. S. (2022). The consistency of the Teele Multiple Intelligence Inventory (TIMI) scale with children's preferences in investigating the intelligence areas of preschool children. *South African Journal of Education*, 42 (1), 1-12. <https://doi.org/10.15700/saje.v42ns1a2135>
- Dancey, C. P., & Reidy, J. (2017). Statistics without maths for psychology (7th ed). *Pearson Education Limited*. <http://ndl.ethernet.edu.et/handle/123456789/28005>
- Dweck, C., & Yeager. D. (2021). Global Mindset Initiative Introduction: Envisioning the Future of Growth Mindset Research in Education. *SSRN Electronic Journal*.  
[https://www.researchgate.net/publication/354168475\\_Global\\_Mindset\\_Initiative\\_Introduction\\_Envisioning\\_the\\_Future\\_of\\_Growth\\_Mindset\\_Research\\_in\\_Education/references](https://www.researchgate.net/publication/354168475_Global_Mindset_Initiative_Introduction_Envisioning_the_Future_of_Growth_Mindset_Research_in_Education/references)
- Ferrara, J. (2018). *Serving Gifted Students in an Elementary School: A Principal-Teacher Perspective*. [Dissertation, Fordham University]. ProQuest.  
<https://www.proquest.com/openview/74811d5c9f7caac4ab5a9a3264fb9fc4/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>

- Frymier, A. B., & Nadler, M. K. (2017). *The Relationship Between Attitudes and Behaviors From Persuasion: Integrating Theory, Research, and Practice (4th ed)*. *The Relationship between attitudes and behavior*, 42-58. Kendall Hunt Publishing.  
[https://he.kendallhunt.com/sites/default/files/heupload/pdfs/Ch3\\_Frymier\\_4e.pdf](https://he.kendallhunt.com/sites/default/files/heupload/pdfs/Ch3_Frymier_4e.pdf)
- Gagné, F. (2018). Attitudes toward gifted education: Retrospective and prospective update. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 60(1), 403-428.  
[https://www.psychologie-aktuell.com/fileadmin/Redaktion/Journale/ptam-2018-4/02\\_PTAM\\_Q4\\_Gagne.pdf](https://www.psychologie-aktuell.com/fileadmin/Redaktion/Journale/ptam-2018-4/02_PTAM_Q4_Gagne.pdf)
- Geesa, R. L., & Stith, K. M. (2024). Exploring school leaders' perceptions of gifted education educator and gifted pr or and gifted program evaluation. *Journal of Organizational & Educational Leadership*, 9(2), 1-31.  
<https://digitalcommons.gardner-webb.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1137&context=joel>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2023). *Annete märkamise ja toetamise tegevuskava 2022-2027*.  
[https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Andekate%20tegevuskava%20pikk\\_2023\\_06.04\\_k%C3%BCljendatud\\_rev.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-04/Andekate%20tegevuskava%20pikk_2023_06.04_k%C3%BCljendatud_rev.pdf)
- Ivarsson, L. (2023). Principals' perceptions of gifted students and their education. *Social Sciences & Humanities Open*, 7(1), 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100400>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.  
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kaya, N.G. (2020). Supporting of gifted children's psychosocial developments in preschool period. *Psychology Research on Education and Social Sciences*. 1(1), 25-30.  
[https://www.researchgate.net/publication/353829641\\_Supporting\\_of\\_gifted\\_children's\\_psychosocial\\_developments\\_in\\_preschool\\_period](https://www.researchgate.net/publication/353829641_Supporting_of_gifted_children's_psychosocial_developments_in_preschool_period)
- Krijan, I. P., & Borić, E. (2015). Teachers' attitudes towards gifted students and differences in attitudes regarding the years of teaching. *Croatian journal of education*, 17(1), 165-178. doi: 10.15516/cje.v17i0.1490
- Laine, S., Hotulainen, R., & Tirri, K. (2019). Finnish Elementary School Teachers' Attitudes Toward Gifted Education. *Roeper Review*, 41(2), 76-87.  
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/e9c287f7-9f72-4fb8-ac53-6f060f942249/content>

- Laine, S., Kuusisto, E., & Tirri, K. (2016). Finnish Teachers' Conceptions of Giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, 39(2), 151-167.  
<https://doi.org/10.1177/0162353216640936>
- Lepp, L. L. (2016). *1-6 aastaste laste intellektuaalse andekuse avaldumine erinevates arenguvaldkondades PEP-3 testi tulemuste põhjal* [magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.  
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0d5e7462-c1e3-460b-8237-0843cdc767ea/content>
- Nordström, M. E. (2022). Swedish Preschool Teachers and Principals' Conceptions of Giftedness and Gifted Education. *Journal for the Education of the Gifted*, 45(3), 271–291. <https://doi.org/10.1177/01623532221105602>
- Ojala, A-L., & Nurm, A-L. (2024). Klassiõpetajate hoiakud, tajutud ettevalmistus ja koolitusvajadused tööks andekate õpilastega Lõuna-Eesti koolide näitel. [Magistritöö, Tartu Ülikool].
- Ojalill, K. (2020). *Lasteaiaõpetajate ja õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud andekate laste hariduse suhtes* [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]. DSpace.  
<https://core.ac.uk/download/pdf/328848593.pdf>
- Pilipenko, L. (2023). *Kolmanda kooliastme õpetajate arusaam andekuse mõistest ja hoiakud andekate õpilaste õpetamisel Järva maakonna õpetajate näitel* [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.  
[https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/89156/Pilipenko\\_Laivi\\_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/89156/Pilipenko_Laivi_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Sahin, C. C. (2021). A Meta-Synthesis of Teacher Training Studies in the Focus of Gifted Education. *International Journal of Progressive Education*, 17(1), 97-110.  
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1286426.pdf>
- Saul, H., Sepp, V., & Päiviste, M. (2007). *Andekus kui hariduslik erivajadus: olukord Eesti üldhariduskoolides*, 7-15.  
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/b2bfe5c8-b250-4cf0-b7b0-6e3d817b6aeb/content>
- Sepp, V. (2021, 15.jaanuar). Ande märkamine ja toetamine sõltub teadlikkusest ja koostööst, mitte testist. *Õpetajate Leht*.  
<https://opleht.ee/2021/01/ande-markamineja-toetamine-soltub-teadlikkusest-ja-koostoost-mitte-testist/>
- Sepp, V. (2010). *Andekusest ja andekatest lastest*. Tartu: AS Atlex.

- Sepp, V. (2011). *Andekuse kontseptsioonid. TÜ Teaduskooli kursus "Õpistiil ja andekus"*.  
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/e109f4a8-f135-4ce3-8443-41033eca6105/content>
- Serbak, K. (2019). *Andekad Eesti hariduses*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.  
[https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/andekad\\_eesti\\_hariduses\\_kadi\\_serbak.pdf](https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/andekad_eesti_hariduses_kadi_serbak.pdf)
- Smedsrud, J. (2020). Explaining the Variations of Definitions in Gifted Education. *Nordic Institute for Studies in Innovation*.  
<https://noredstudies.org/index.php/nse/article/view/2129/3942>
- Statistikaamet. (2023). *Alusharidus*.  
<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/haridus/alusharidus>
- Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3–54.  
<https://journals-sagepub-com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1177/1529100611418056>
- Tirri, K. (2014). The last 40 years in Finnish teacher education. *Journal of Education for Teaching*, 40(5), 600–609. <https://doi.org/10.1080/02607476.2014.956545>
- Tomlinson, C. A. (1995). Deciding to Differentiate Instruction in Middle School: One School's Journey. *Gifted Child Quarterly*, 39(2), 77-87.  
<https://doi.org/10.1177/0016986295039002>
- Zoubi, A. D. (2018). *Teachers' and Principals' Perceptions of Giftedness and Gifted Programs*. [Thesis, Lebanese American university].  
[https://laur.lau.edu.lb:8443/xmlui/bitstream/handle/10725/8602/Dana\\_AI\\_Zoubi\\_Thesis\\_Redacted.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://laur.lau.edu.lb:8443/xmlui/bitstream/handle/10725/8602/Dana_AI_Zoubi_Thesis_Redacted.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Yuan, Y., Sun, R., Zuo, J., & Chen, X. (2023). A New Explanation for the Attitude-Behavior Inconsistency Based on the Contextualized Attitude. *Behavioral Science*, 13(3), 223.  
<https://doi.org/10.3390/bs1303022>

## LISA 1. Andekuse Renzulli-Mönksi mudel



**Joonis 1.** Andekuse Renzulli-Mönksi mudel (Sepp, 2010, lk 9)

## LISA 2. Ankeet

Eesti lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest, nende hoiakutest seoses andekate õpetamisega ja nende hoiakute seos tööstaažiga.

Palun vastake järgnevatele küsimustele oma arvamusest lähtuvalt, vastamisel ei ole õigeid ega valesid vastuseid.

### **Kes on Teie jaoks andekas laps?**

### **Mis eristab Teie arvates andekat last teistest?**

Palun mõelge, kuid võrd Te nõustute järgnevate väidetega ning märkige vastus, mis tundub Teie jaoks kõige sobivam. Vastamisel kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse kuni 5 – nõustun täielikult. Palun vastake nii nagu just Teie tunnete ja arvate.

1. Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama täiendavat juhendamist õpetaja poolt.	1	2	3	4	5
2. Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama tugispetsialisti teenust.	1	2	3	4	5
3. Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama individuaalse õppekava koostamist.	1	2	3	4	5
4. Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama haridusprogrammides osalemist.	1	2	3	4	5
5. Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama huviringides osalemist.	1	2	3	4	5
6. Süvaõppekursused (nt. Tartu Ülikooli teaduskoolis pakutavad), mis on mõeldud andekatele lastele, võivad tekitada elitaarset suhtumist (st. eliidile loodud).	1	2	3	4	5
7. Andekatele lastele mõeldud spetsiaalne haridusteenus (tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine) on privileeg teiste laste ees.	1	2	3	4	5
8. Õpi- ja käitumisraskustega lapsed vajavad rohkem spetsiaalset haridusteenust kui andekad lapsed (nt. tugispetsialisti teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine).	1	2	3	4	5
9. Õpetajatel on suurem moraalne vastutus pakkuda tuge pigem õpi- ja käitumisraskustega lastele kui andekatele lastele.	1	2	3	4	5
10. Meie tähelepanu peaks olema keskmise võimekusega lastel, sest nemad on meie ühiskonna ressursid.	1	2	3	4	5
11. Pakkudes andekatele lastele spetsiaalset haridusteenust (tugispetsialisti	1	2	3	4	5

teenus, individuaalne õppekava, õpetajapoolne täiendav juhendamine, huviringides osalemine), valmistame ette ühiskonna domineeriva klassi (tulevasi) liikmeid.					
12. Lasteaedades ignoreeritakse tihtipeale andekate laste hariduslikke erivajadusi (nt. vajadus õppe mitmekesistamiseks, vajadus õppe kiirendamiseks).	1	2	3	4	5
13. Andekad lapsed vajavad oma võimete arendamiseks õpetajate tähelepanu.	1	2	3	4	5
14. Kuna me toetame õpi- ja käitumisraskustega lapsi, siis peaksime sama tegema andekate lastega.	1	2	3	4	5
15. Lapsevanemal on suur vastutus lapse annete arendamise ees.	1	2	3	4	5
16. Suuremal hulgal andekatel lastel peaks olema võimalus õppida koos endast vanemate lastega (vanemate laste rühmas).	1	2	3	4	5
17. Andekatel lastel on tihti lasteaias igav.	1	2	3	4	5
18. Andekad lapsed raiskavad tavarühmas aega.	1	2	3	4	5
19. Tavarühma õppekava summutab andekate laste intellektuaalset uudishimu.	1	2	3	4	5
20. Mõned õpetajad tunnevad, et andekad lapsed ohustavad nende autoriteeti.	1	2	3	4	5
21. Andekad lapsed häirivad sageli rühmas teisi lapsi.	1	2	3	4	5
22. Lasteaed peaks maksimaalselt arendama kõigi andekate laste andeid, et ühiskond edeneks.	1	2	3	4	5
23. Andekad lapsed on meie ühiskonna väärtuslik ressurss.	1	2	3	4	5
24. Täna andekad lapsed on meie tulevikuühiskonna liidrid.	1	2	3	4	5
25. Andekad lapsed võivad muutuda edevaks või egoistlikuks, kui neile pööratakse erilist tähelepanu.	1	2	3	4	5
26. Lapsel, kes on määratletud andekana, on keerulisem sõpru leida.	1	2	3	4	5
27. Eakaaslased tõrjuvad tihti andekaid lapsi, sest nende peale ollakse kadedad.	1	2	3	4	5
28. Inimesed sünnivad andekatena, andekaks ei saa kujuneda.	1	2	3	4	5
29. Parim viis andekate laste vajaduste rahuldamiseks on jagada lasteaias lapsed tasemerühmadeks (nt. kõik andekad lapsed õpivad koos).	1	2	3	4	5
30. Kui andekad paigutada eraldi rühma (rühm, kus andekas lapsed õpivad koos), siis tunnevad teised lapsed ennast alaväärstatuna.	1	2	3	4	5
31. Andekad lapsed tuleks jätta tavarühma, kuna nad on teistele	1	2	3	4	5

intellektuaalselt ergutavad.					
32. Eraldades lapsed andekateks ja teisteks gruppideks, suurendame laste sildistamist (nt. võimekas - vähem võimekam).	1	2	3	4	5
33. Kõik lapsed võiksid olla andekad, kui neil oleks andekust toetav kasvukeskkond.	1	2	3	4	5
34. Andekale lapsele on kahjulikum aja raiskamine tavalises rühmas kui kohanemine vanemasse rühma üleviimisega.	1	2	3	4	5
35. Andekad lapsed, kel lastakse tegutseda koos endast vanemate lastega, võivad tunda raskusi sotsiaalse kohanemisega vanemate laste seas.	1	2	3	4	5
36. Andeka lapse üleviimine endast vanemate laste rühma toimub tavaliselt vanemate surveel.	1	2	3	4	5
37. Andeka lapse üleviimine vanemate laste rühma võib lapse olulistest asjadest ilma jätta (neil võivad teadmistesse "augud" tekkida).	1	2	3	4	5

**Mida tahaksite seoses lasteaias andekate laste õpetamise teemal veel lisada?**

**Palun hinnake, kui palju Teie lasteaias pööratakse tähelepanu andekate laste õpetamisele. 1-5ni.**

**Sugu:** Mees/Naine **Vanus:** .....(palun kirjutage täisaastates)

**Tööstaaž lasteaiajuhina:** .....(palun kirjutage täisaastates)

### LISA 3. Hoiakute skaala faktorid, selgitused ja reliaablused

**Tabel 1.** Lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega: hoiakute skaala faktorid, selgitused, väidete arv ja reliaablus (Gagné & Nadeau, 1991; Ojala & Nurm, 2024; Ojalill 2020; Pilipenko 2023).

<b>Faktorskaalad</b>	<b>Faktori selgitus</b>	<b>Väidete arv ja näide</b>	<b>Reliaablus (Cronbachi alfa)</b>
Andekate vajaduste toetamine	Kõrgem tulemus näitab positiivset hoiakut andekate toetamise suhtes.	6 väidet <i>Näide: Kuna me toetame õpi- ja käitumisraskustega lapsi, siis peaksime sama tegema andekate lastega.</i>	0,702
Individuaalsete vajaduste toetamine	Kõrgem tulemus näitab positiivset hoiakut andekate individuaalsete vajaduste toetamise suhtes.	3 väidet <i>Näide: Lasteaed peaks andekatele lastele võimaldama individuaalse õppekava koostamist.</i>	0,428
Andekate väljakutsed	Kõrgem tulemus näitab lasteaiajuhtide teadlikkust negatiivsest suhtumisest andekatesse nende eakaaslaste ning õpetajate poolt.	5 väidet <i>Näide: Lapsel, kes on määratletud andekana, on keerulisem sõpru leida.</i>	0,769
Võimete alusel rühmitamine ja õppe kiirendamine	Kõrgem tulemus näitab positiivset hoiakut andekate rühmitamise ja õppe kiirendamise suhtes.	5 väidet <i>Näide: Suuremal hulgal andekatel lastel peaks olema võimalus õppida koos endast vanemate lastega (vanemate laste rühmas).</i>	0,701
Võimete alusel rühmitamise vastuväited	Kõrgem tulemus näitab negatiivset hoiakut andekate võimete alusel rühmitamise suhtes.	2 väidet <i>Näide: Kui andekad paigutada eraldi rühma (rühm, kus andekas lapsed õpivad koos), siis tunnevad teised lapsed ennast alavääristatuna.</i>	0,629

Õppe kiirendamise vastuväited	Kõrgem tulemus näitab negatiivset hoiakut andekate õppe kiirendamise suhtes.	3 väidet <i>Näide: Andeka lapse üleviimine vanemate laste rühma võib lapse olulistest asjadest ilma jätta (neil võivad teadmistesse "augud" tekkida).</i>	0,602
Vajadus toetada õpi- ja käitumiskustega lapsi	Kõrgem tulemus näitab negatiivset hoiakut vajaduse suhtes toetada rohkem andekaid kui õpi- ja käitumiskustega lapsi.	2 väidet <i>Näide: Õpetajatel on suurem moraalne vastutus pakkuda tuge pigem õpi- ja käitumiskustega lastele kui andekatele lastele.</i>	0,567
Elitaarsuse tekkimine	Kõrgem tulemus näitab positiivset hoiakut andekate ehk tulevikuühiskonna liidrite ette valmistamiseks.	3 väidet <i>Näide: Tänaandekad lapsed on meie tulevikuühiskonna liidrid.</i>	0,649
Andekate vajaduste ignoreerimine	Kõrgem tulemus näitab positiivset hoiakut mõistmisele, et lasteaiad ei pruugi piisavalt toetada andekate arengut.	2 väidet <i>Näide: Andekatel lastel on tihti lasteaias igav.</i>	0,458

## LISA 4. Kvantitatiivse sisuanalüüsi pea- ja alamkategoriad

**Tabel 2.** Lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest: kvantitatiivse sisuanalüüsi aluseks olevad pea- ja alamkategoriad.

<b>Peakategoriad</b>	<b>Alamkategoriad</b>
<b>Kõrged võimed</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>● Mitmel alal andekas</li><li>● Spetsiifiline andekus</li><li>● Keskmisest võimekam</li><li>● Õppimine kergem</li><li>● Erinev ja eriline</li></ul>
<b>Erihuviga andekas laps</b>	
<b>Annete arenguks kohandatud keskkond</b>	
<b>Loovus</b>	

## LISA 5. Seosed hoiakute ja tööstaaži vahel

**Tabel 4.** Lasteaiajuhtide hoiakud seoses andekate õpetamisega ja nende seos tööstaažiga.

Faktorid	Seos tööstaažiga	p-value
Andekate vajaduste toetamine	-.052	0,690
Individuaalsete vajaduste toetamine	-.090	0,438
Õppe kiirendamise vastuväited	-.088	0,552
Võimete alusel rühmitamise vastuväited	-.030	0,551
Andekate vajaduste ignoreerimine	.033	0,703
Vajadus toetada õpi- ja käitumisraskustega lapsi	.065	0,426
Elitaarsuse tekkimine	.009	0,705
Võimete alusel rühmitamine ja õppe kiirendamine	.021	0,689
Andekate väljakutsed	-.023	0,684

*Märkused.* p-value - statistiline olulisus

## **Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Meie, Riin Veski ja Victoria Zelinski,

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose “Eesti lasteaiajuhtide arusaamad andekast lapsest ja hoiakud seoses andekate õpetamisega”, mille juhendaja on Merle Taimalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Riin Veski ja Victoria Zelinski

09.05.2024